

Sygn. akt I UK 571/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)
SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)
SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania M. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 marca 2018 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w K.
z dnia 21 lipca 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w K. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 lipca 2016 r. Sąd Apelacyjny w K., Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w C. od wyroku Sądu Okręgowego w C. z dnia 23 września 2015 r., którym

zmieniono decyzję z dnia 6 maja 2015 r. i przyznano M. M. prawo do emerytury od dnia 1 kwietnia 2015 r. Sąd drugiej instancji, uwzględnivszy świadectwo wykonywania prac w warunkach szczególnych, wystawione przez Zarząd Gospodarki Komunalnej, Lokalowej i Ciepłownictwa w L., potwierdzające pracę ubezpieczonego na stanowisku montera gazyfikacji bezprzewodowej i p.o. kierowcy przy załadunku, rozładunku i transporcie materiałów wybuchowych (gaz propanbutan), oraz informację, że używany do tego samochód marki „Żuk” był samochodem specjalistycznym, przystosowanym do przewozu butli gazowych, ustalił wykonywanie przez niego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wymienionej w wykazie A, dziale IV pod poz. 40 oraz w dziale VIII pod poz. 2 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej „rozporządzenie”) w okresie od dnia 12 stycznia 1978 r. do dnia 30 września 1990 r.

Ostatecznie przyjął, że ubezpieczony był zatrudniony w warunkach szczególnych przez ponad 15 lat i spełnił warunki emerytalne przewidziane w art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887; dalej „ustawa o emeryturach i rentach”). Uznał za niewątpliwe, że prace wykonywane przez ubezpieczonego należy zakwalifikować jako prace magazynowe, załadunkowe, rozładunkowe, transport oraz konfekcjonowanie surowców, półproduktów i wyrobów gotowych - pylistych, toksycznych, żrących, parzących i wybuchowych, gdyż - jak przyjął - przewożony gaz odpowiada definicji materiału wybuchowego ustalonej w z art. 3 pkt 9 ustawy z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1100 ze zm.; dalej „ustawa o materiałach wybuchowych”). Opowiedział się także za przyporządkowaniem spornego stanu faktycznego pod poz. 2 działu VIII wykazu, odpowiednią dla pracy kierowcy samochodu specjalistycznego.

Skarga kasacyjna organu rentowego została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego - § 1, 2 ust. 1 i 4 ust. 1 rozporządzenia oraz art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez

niewłaściwe zastosowanie przepisów wykazu A - załącznika do rozporządzenia, jego działu XIV (w chemii), poz. 14 oraz działu VIII (w transporcie), poz. 2. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2015 r., II UK 214/14 (niepubl.), skarżący zarzucił błędne zaszeregowanie gazu propan-butan, sprężonego i skroplonego w butlach, jako środka wybuchowego odpowiadającego ustawowej definicji materiału wybuchowego. Zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny także błędnie uznał samochód żuk za pojazd specjalistyczny (specjalny), zdefiniowany w art. 4 ust. 1 pkt 14 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. - Prawo o ruchu drogowym (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1260).

Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego w C. z dnia 23 września 2015 r. i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania.

Ubezpieczony M. M. wniósł o oddalenie skargi z zasądzeniem od organu rentowego kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z § 4 pkt 1 rozporządzenia, ustalenie prawa do emerytury po ukończeniu wieku 60 lat przez mężczyznę urodzonego po dniu 31 grudnia 1948 r. wymaga wykazania 15-letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach przed dniem 1 stycznia 1999 r. Ustaleń w tym zakresie dokonuje się w odniesieniu do pracy na stanowiskach określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie upoważnienia przewidzianego w art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267) w związku z wykazem A, traktowanych jako „przepisy dotychczasowe”, o których mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy w zakresie rodzajów prac, stanowisk i warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243 i wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306 i z dnia 9 maja 2006 r., II UK 183/05, niepubl.).

W dotychczasowym orzecznictwie podkreśla się, że zaliczenie pracy do wykonywanych w szczególnych warunkach jest uzależnione od przyporządkowania pracodawcy do konkretnej gałęzi przemysłu uwzględnionej w wykazie-załączniku do rozporządzenia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 11). Zasada stanowiskowo-branżowego charakteru wyodrębnienia prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury nie ma jednak charakteru absolutnego. Decydujące znaczenie ma to, czy pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych szkodliwych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu przemysłu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 66, z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, niepubl.). Odpowiednio więc, skoro ubezpieczony nie pracował w branży chemicznej, należało ustalić, że wykonywał przewidziane w dziale IV, pod poz. 40 prace magazynowe, załadunkowe, rozładunkowe, transport oraz konfekcjonowanie - wybuchowych surowców, półproduktów i wyrobów gotowych, a w szczególności, że ważące od 22 do 30 kg butle z mieszaniną gazów propanu i butanu (gaz płynny) stanowiły towar wybuchowy.

Ustalenia Sądu drugiej instancji w tym zakresie nie są jednoznaczne. Przyjęta kwalifikacja mieszaniny gazów propan-butan była wynikiem zastosowania art. 3 pkt 9 ustawy o materiałach wybuchowych w brzmieniu tekstu jednolitego z 2015 r., w którym oznaczono je jako substancje chemiczne stałe lub ciekłe albo mieszaniny substancji, zdolne do reakcji chemicznej z wytwarzaniem gazu o takiej temperaturze i ciśnieniu i z taką szybkością, że mogą powodować zniszczenia w otaczającym środowisku, a także wyroby wypełnione materiałem wybuchowym. Odniesienie się do definicji współczesnej, nieobowiązującej w czasie wykonywania pracy przez ubezpieczonego wymagało zwrócenia uwagi, że w chwili orzekania omawiana kwestia była uregulowana w art. 3 ust. 11 ustawy w brzmieniu tekstu jednolitego z 2017 r., poz. 283, po zmianie od dnia 20 kwietnia 2016 r. ustawą z dnia 13 kwietnia 2016 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 544), w której definicja materiału wybuchowego została poszerzona o regulacje międzynarodowe przewidziane w załączniku A do umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu

drogowego towarów niebezpiecznych, sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 882 ze zm.; dalej „umowa ADR”). W przepisach tych rozróżnia się klasę pierwszą - „materiały wybuchowe i przedmioty z materiałami wybuchowymi”, oraz klasę drugą - „gazy”. Klasa 1 obejmuje materiały wybuchowe: materiały stałe lub ciekłe (lub mieszaniny materiałów) mogące w wyniku reakcji chemicznej wydzielać gazy o takiej temperaturze i ciśnieniu i z taką prędkością, że mogą powodować zniszczenia w otaczającym środowisku (pkt 2.2.1.1.1 lit. a załącznika A do umowy ADR). Materiały, które nie są wybuchowe, ale które mogą tworzyć z powietrzem mieszaniny wybuchowe gazów, par lub pyłów, nie są materiałami klasy 1. Gazy czyste, mieszaniny gazów, mieszaniny jednego lub więcej gazów z jednym lub wieloma innymi materiałami i przedmioty zawierające takie materiały zaliczane są do klasy drugiej (pkt 2.2.2.1.1 załącznika A do umowy ADR). Propan (poz. 1978) i butan (poz. 1011), gazy rafineryjne skroplone (poz. 1075) oraz węglowodory gazowe (poz. 1965) zostały sklasyfikowane jako gazy łatwopalne, tzn. przyporządkowane do klasy 2 z oznaczeniem „F” (*flammable*). W załączniku III do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającego i uchylającego dyrektywę 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz.U. UE L 2008 Nr 353, poz. 1 ze zm.) naczynie z gazem pod ciśnieniem, którego ogrzanie grozi wybuchem oznacza się etykietą z symbolem H280.

Nie można jednak pominąć, że definicja materiałów wybuchowych w brzmieniu sprzed dnia 20 kwietnia 2016 r. nie odsyłała do klasyfikacji zastosowanej w umowie ADR. W odniesieniu do gazu propan-butan ma to takie znaczenie, że ta substancja, nie będąc wybuchową, nabywa taką cechę przez zmieszanie z powietrzem albo ogrzanie butli z gazem znajdującym się pod ciśnieniem. Stwierdzenie, że gaz propan-butan jest zdolny do spowodowania wybuchu, lecz tylko w odpowiednich warunkach, może prowadzić do nieuznania go za materiał wybuchowy. Na tych właściwościach fizycznych skupił się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 kwietnia 2015 r., II UK 214/14 (niepubl.), stwierdzając, że właściwości propan-butanu nie pozwalają na uznanie go za wyrób wybuchowy. Jeżeli jednak mieszanina tych gazów ma zdolność spowodowania wybuchu w odpowiednich

warunkach, to uznanie jej za materiał wybuchowy wymaga ustalenia istnienia tych warunków przy wykonywaniu pracy wymienionej w wykazie A, dziale IV pod poz. 40 załącznika do rozporządzenia.

Można by więc przyjąć, że mieszanina propanu i butanu przewożona w butlach groziła wybuchem, jednak ustalenie takie zostało dokonane ze względu na definicje ustawowe, bez odwołania się do środowiska, w jakim - w stanie faktycznym sprawy - znajdowała się ta substancja w czasie magazynowania, załadunku, rozładunku i transportu. Było to zbyt uproszczenie, zwłaszcza że nie można, posługując się obowiązującą obecnie definicją w odniesieniu do lat 1978-90 i bez odwołania się do szczegółowej wiedzy specjalistycznej, wykluczyć, iż wtedy względna wybuchowość sprężonego w butlach gazu propan-butan była wystarczająca do zaklasyfikowania jako wyrobu wybuchowego w rozumieniu rozporządzenia. Sąd powinien jednak odwołać się do wiedzy specjalistycznej i ustalić, czy w spornym okresie załadunek, transport i rozładunek butli z gazem propan-butan oznaczał pracę z materiałami wybuchowymi, także wtedy, gdyby na tle obecnie obowiązującej definicji takie stwierdzenie byłoby odmienne.

Pracodawca - Zarząd Gospodarki Komunalnej, Lokalowej i Ciepłownictwa w L. - w dniu 19 lutego 2014 r. wystawił ubezpieczonemu świadectwo pracy, które w dniu 25 marca 2015 r. uzupełnił o stwierdzenie, że praca wykonywana przez skarżącego była pracą w szczególnych warunkach ze względu na kierowanie pojazdem specjalistycznym (specjalnym), przystosowanym konstrukcyjnie do przewozu butli i odpowiednio oznakowanym. Dla Sądu Apelacyjnego dokument ten stanowił wystarczający dowód do uznania, że ubezpieczony był kierowcą samochodu specjalistycznego (specjalnego), należy jednak podzielić zastrzeżenia skarżącego, że samochód określony jako przystosowany do transportu butli z gazem nie odpowiada definicji pojazdu specjalnego. Nie zostało ustalone, czy pojazd kierowany przez ubezpieczonego był konstrukcyjnie nieprzeznaczony do przewozu osób lub ładunków (art. 4 ust. 1 pkt 14 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. Prawo o ruchu drogowym lub że był przeznaczony do wykonywania specjalnej funkcji, powodującej konieczność dostosowania nadwozia lub używania specjalnego wyposażenia służącego do przewożenia osób i rzeczy związanych z wykonywaniem tej funkcji (art. 2 pkt 36 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o

ruchu drogowym, jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1260 ze zm.). Trudność polega na tym, że w stanie prawnym obowiązującym w czasie wykonywania pracy przez ubezpieczonego w ustawie z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz.U. Nr 53 poz. 295), nie zdefiniowano pojęcia pojazdu specjalnego. Wskazówką interpretacyjną może być to, że nie są pojazdami specjalnymi pojazdy samochodowe przeznaczone do przewozu określonego rodzaju ładunków, np. cementu (cementowozy), benzyny (cysterny), śmieci (śmieciarki) czy nieczystości (pojazdy asenizacyjne). Wskazane pojazdy służą do przewozu konkretnych ładunków (cementu, paliwa, śmieci), dlatego nie można przyjąć, że przeznaczone są do wykonywania specjalnej funkcji (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 lipca 2012 r., II FSK 2519/10). Sąd nie ustalił, czy samochód żuk był samochodem „specjalizowanym”, jaki wymienia się w dziale VIII poz. 2 wykazu A załącznika do rozporządzenia obok samochodu specjalistycznego (specjalnego).

Wyniki postępowania dowodowego nie dały podstaw do zastosowania ujętych w skardze kasacyjnej przepisów, nie jest więc możliwe wydanie orzeczenia reformatoryjnego; zachodzi natomiast konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Mając to na względzie, orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

kc